

CILVĒKA BĒRNS

JĀNIS KLĪDZĒJS
CILVĒKA BĒRNS

821.174-3

Kl 555

Vāka dizaina autors *Mārtiņš Plotka*

Grāmatas vāka un priekšlapu noformējumā izmantoti fotoattēli no Jāņa Streiča personiskā arhīva. Fotogrāfiju autors *Guntis Grunte*

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Jānis Klīdzējs, 1956, 1963

© Izdevums, mākslinieciskais noformējums, Apgāds Zvaigzne ABC, 2023

ISBN 978-9934-31-653-1

1

Tagad tas ir noticis: viss Boņa krūtīs paliek lielāks un smagāks, reizēm tur kaut kas tā kā šņāc un tādi kā ragi sāk maisīt visu kopā. Agrāk tādai Tanča runāšanai Boņš it nemaz neticēja, ka reizēm cilvēka sirds krūtīs paliekot tik liela kā govys. Nu šī govys ir Boņa krūtīs, un viņš nekā vairs nevar aizkavēt tās šņākšanu, badīšanu un augšanu lielumā vien.

Brīdi Boņš pat stāv, satrūcies pa īstam – ja nu viņa sirds, pārvērtusies par īstu govi, sāk vēl maurot, ko tad? Tanī brīdī viņa acis pamana smējīgo Domcānu Paulīnes seju, un viņam gribas, kaut tā govys no viņa krūtīm kāpusi ātrāk ārā un pacēlusi Paulīni uz saviem ragiem!

Arvien vēl Boņam skan ausīs Paulīnes teiktais: “Mēs tie lielie – Justs, Knibinu Pēteris un es – vēl pabrauksimies ar slēpēm, bet tu, bērns, teci vien istabā, citādi tev vēl aizsals šņaucamais.”

Boņam gribas teikt Paulīnei kādu tik lielu vārdu, kas viņu sadzītu sniegā, ka ne bizes gals nepaliktu ārā, bet nekas labs uz mēles negadās, un arī tā govys viņa krūtīs vēl nedarbojas, kā vajag.

Šie – tie lielie – un viņš – tas bērns – ar to šņaucamo? Zobus sakodis, Boņš skatās, kā viņa brālis Justs iznes slēpes no klēts, kā Knibinu Pēteris stāv, aizmirsis, ka Boņš

ir viņa draugs, kā Domcānu Paulīne, pati savu šņaucamo slaucīdama, skatās Boņam pāri, it kā viņa te nemaz nebūtu. Justs par Boņu ir tikai divus gadus vecāks, bet Knibinu Pēteris un Paulīne abi ir tikai vienu gadu vecāki par Boņu, un viņš to zina.

Tā tik viegli to visu nevar vis atstāt. Pateikt Paulīnei – tu aitas ļīpa. Neder. Ļīpa ir par mīkstu. Suņa mēle. Arī tas nav nekas. Cūkas smecere. Nē, cūkas smecere ir par labu dēļ Paulīnes. Tā ir garšīga. Vistas klukstiens. Arī no tā ne šā, ne tā.

Boņš vēl nav paspējis visu, kā vajag, izdomāt, Justs jau ir uzsējis slēpes un jau sāk slidināties uz ielejas pusi. Paulīne un Knibinu Pēteris palēkdami skrien aiz Justa. Šie visi trīs ir lielie, tāpēc ka viņi visi jau iet skolā. Visi reizē uz Salāniem, visi trīs reizē atpakaļ. Viņš viens pats mazais, tāpēc ka viņam jāsēd mājās un jāskatās, kā burbuļo brālis Juriks, vai arī jāmācās no lūgšanu grāmatas tādi gabali par dvēseli, ka dvēsele paliek cieta un stīva kā dēlis.

Boņš metas uz to pusi, kur visi citi aizskrējuši, un, notvēris Paulīni pie piedurknes, tur to un nelaiž vaļā, un šņāc viņai ausī, katru vārdu izspiezdams caur zobiem, it kā tie būtu tur iespriedušies kā līdaku asakas:

– Tu esi – aitas ļīpa... Suņa mēle... Cūkas smecere... Vistas klukstiens... Teļa pukstiens...

Boņš atvelk elpu, jaunas, stipras lietas piedomādams. Paulīne skatās viņā satrūkusies un muti iepletusi.

Ar elpas ievilkšanu un varbūt ar pavaicāšanu tai govij, kas badās pa Boņa krūtīm, viņā ir audzis jaunas runas spēks:

– Tu esi neglīta... Raiba... Veca... Tev jau viens zobs izkritis... pašā priekšā... Es tevi... nekad neprecēšu... Tev jāgana govīs, kamēr vien tu nomirsi!

Paulīne ir satrūkusies, to redz arī Boņs. Pēc viņa jušanas, visam tam, ko viņš nupat teicis, vajadzēja Paulīni notriekt gar zemi un sadzīt sniegā līdz bižu galiem. Paulīne arvien vēl stāv, tāpat kā stāvējusi, pret viņu un reizēm nolaiza savas sausās lūpas ar tik sarkanu mēli, ka Boņam liekas – šī sarkanā mēle radīta tikai viņa mēdīšanai, nekam citam.

Boņs pakrata Paulīni pie piedurknes vēl nīknāk un saka, kā nāves spriedumu Paulīnei pasludinādam:

– Es – precēšu – Bibuku!

Tad Boņs pastumj Paulīni sniegā, un viņa pakrīt četrāpus. Un šinī brīdī Boņam liekas, ka tā govīs viņa krūtīs būtu jau sākusi saraukties par tādu kā teļu, kas paprāvs gan ir, bet bez ragiem.

Būtu Boņam gan tā kā paticies, ja Paulīne sāktu raudāt, bet šī tāda sīksta. Pietrūkstas, nopurinās – un nekā. Viņa pat vēl dara kaut ko tādu, ko Boņs nemaz nav gaidījis: viņa metas pret Boņu ar tādu sparū un tik zibenīgi, ka Boņs vēl nepaspēj savus vīrieša spēkus sasaukt kopā un gulēt ar seju sniegā un Paulīne tup ar abiem ceļgaliem viņam uz muguras.

– Tu Bibukam tikai līdz nabai, precinieks tāds! – tā ir Paulīne, kas kaut ko tādu bezkaunīgu var pateikt. Vēl pāris reižu Boņa muguru ar abiem ceļgaliem pamīcījusi, viņa palaiž to vaļā.

Boņs pieceļas, noslauka sniegu no sejas un ar prāta apakšējo, slepeno daļiņu ātri padomā: tai Paulīnei rokas

par stiprām. Augšējo prāta daļu viņš pakustina svinīgi, gandrīz vienaldzīgi: puikām ar meitenēm nav ko cīnīties.

Tad viņš pasper soli tuvāk uz Paulīnes pusi un, pirkstu pret viņu kratīdams, saka bargā balsī:

– Par Bibuku tu man tā nerunāsi!

– Ko – nerunāšu? – atvaicā Paulīne.

– Bibukam nav nekādas nabas. Viņa nav tāda kā tās citas. Viņai nav nabas. Tāpēc tu nenabo.

To pateicis, Boņs pagriežas un lieliem soļiem iet uz pieliekamo klēts galā. Tur glabājas Boņa ragavas. Vēl jau ir laiks pirms saules rieta palaist no Gauru kalna lejā tā, ka svilpo sniegs un mati zem cepures.

2

Vai tik tam vecajam Zvanu Floriānam nebūs kas samisējies? Tik agri zvanīt ar “Eņģeļa Kunga” zvaniem?

Boņs apsviežas apkārt un no savas piekalnes skatās uz Salānu pilsētu ar balto baznīcu šinī malā. Tur ir divi torņi, un abos ir zvani. Vienā ir tikai viens pats – tas lielais, otrajā tornī ir kādi četri. Tas lielais tā kā vectēvs – bimm-bamm-bimm-bamm... Tie četri mazie zvani tā kā puikas – liru-ļaru-liru-ļaru... Tas Floriāns – ar vienu vēl melno ūsu, ar otru jau sirmo – ar tiem visiem zvaniem tur rīkojas no laika gala, un laikam tāpēc viņu visi arī sauc par Zvanu Floriānu, padomā Boņs. Tādam kā Floriānam nav nemaz slikti – kad tik sagribas zvanīt, pieej tik un parauj, un uzreiz bimm-bamm vai arī liru-ļaru... Izzvanīšanās viņam iznāk, cik vien tik. Saulei rietot,

katru dienu viņam jāzvana tas “Eņģeļa Kungs”. Tādās reizēs viņš tikai to lielo zvanu dimdina. Boņš domā un nevar pēkšņi izdomāt, kas tas tāds ir, bet viņš savā dziļumā skaidri jūt, ka ir kaut ko ļoti svarīgu piemirsis.

Tad viņam ienāk prātā vectēvs, un tā svarīgā lieta viņa pierē uzreiz noskaidrojas. Boņš ātri nometas sniegā uz viena ceļgala un, trīs reizes iesitis krūtīs, pārmet krustu. Vectēvs ir stāstījis, ka ikkatram kārtīgam kristīgam cilvēkam ir jāpateicas Dievam par pavadīto dienu. Un, lai negadītos šādi vai tādi, kas nezina, kad saule lec un kad tā riet, tā esot no laika gala iestādīts, ka zvanu zvanītāji, saulei rietot, visās baznīcās pār visu pasauli nozvana debesīm pateicību. Boņš atceras, ka šo lūgšanu sauc par “Eņģeļa Kungu”, bet, kā un kas tur jāsaka, viņš vēl nezina.

Piecēlies kājās, Boņš skatās, kā Salānu pilsētiņas logos sāk iedegties ugunis, un domā: Floriān, Floriān, kā tu šo dienu sadzini tādā īsumā. Es tikko paēdu pusdienas, tikko sāku pa istam braukt ar ragavām, un tu ar savu zvanīšanu paņēmi un norietināji sauli. Uz priekšu tu tā nedari vis. Man tagad ir jauni zābaki un jauni cimdi. Ja jau tev, Floriān, šoreiz tā iznāca – iznāca. Es neesmu tāds cilvēks, ilgi sirdīgs nebūšu. Bet, kad es pie tevis vienu dienu aiziešu, tu man par to dosi pazvanīt. Norunāts? Es jau tā domāju, ka arī tu esi lāga cilvēks, tāds pats kā es. Nē, pagaidi gan, manu putniņ: tev viena ūsa melna, otra sirma. Tas nāk no kāda grēka, nav par velti. Nu, bet, tā kā tu turpat baznīcā vien esi visu laiku, tāds grēks tev spičkas lieta, bijis – nebijis! Ja arī cilvēkam uz vienas ūsas

gadās kāds grēks, tas nekas. Gan jau to grēku no savas ūsas nozvanīsi.

Dienas gaišums augšā paliek arvien tumšāks un tumšāks. Boņš uzvelk savas ragaviņas pašā kalna galā, atgulstas tanīs – kā jau ļoti nostrādājies cilvēks – visā garumā uz muguras un skatās debesīs. Tur tagad notiek visādas būšanas, viņš padomā, ko tie eņģeļi tik tur nesāk darīties.

Ragavu mugura ir cieta, un Boņš pagriežas uz sāniem. Saules rieta malā vēl kustas sarkanumi. Tur aiz eglaines robiem pa debesi staigā tādas kā lielas meitas ar zaļiem matiem un rožainiem lakatiem. Tā nakts nākšana nav tikai šis un tas – kā tik te nav! Vai nav jocīgi – kad te, zemē, visi sāk gulēt, tikai tad debesīs visi sāk raut ar strādāšanu. No padomāšanas vien Boņš pietrūkstas sēdus un sarosās: kas tur eņģeļiem iznāk par skriešanu, kamēr viņi tur sadedz tādu pulku zvaigžņu, vienu pēc otras! Dievs Tēvs turpat vien jau stāv un skatās, ko šie visi dara un nedara, neko tādu pārāk priecīgu šiem neiznāk pasākt. Var būt, ka tik ļauni nemaz nav, – viss jau gadās, ka Dievs Tēvs kādu reizi pagriež galvu uz otru pusi un tad šie, ja jau citu neko nevar, vismaz kāju pašauj viens otram priekšā. Ja tur debesīs tikpat ciets kā te zemē, tad krītot tiem kāda zvaigzne var saiet lauskās. “Kas tur notiek?” Dievs Tēvs šiem uzkliedz. Vai nu Dievam Tēvam viss kas uzreiz jāzina. Šie noslēpj zvaigžņu lauskas abām rokām aiz muguras un saka: “Mēs neko, Dievs Tēvs. Mēs nekā. Tāpat vien. Varbūt tie citi...” Vai Dievam Tēvam ir laiks skatīties, kas katram eņģelim sauļā noslēpts – vai tur kāda dvēselīte no zemes vai arī saplēstās zvaigznes drupana? Dievam Tēvam ir savas darīšanas. Ko viņš ies

ņemties ar zvaigznēm, lai to dara tādi puikas kā eņģeļi. Dievs Tēvs paņem pašu mēnesi zem rokas un kāpj augstāk un augstāk, un augstāk...

Boņš apskatās apkārtni – pa visām ielejām no šī kalna – un redz, kā ugunis sāk iedegties kaimiņu māju logos. Ilgi Boņš skatās uz Bibuka māju pusi. Tur uguns logā vēl nav un nav. Un Boņam metas nemierīgs prāts. Caru Salimona logos jau spīd maza gaismiņa. Viņam lampa – kūpelnīca, bez stikla. Tā ir tāda skārda kanniņa, tik vien liela kā tintes pudelīte, ar linu auklas degli iekšā. Salimonomam nav vairāk naudas, par ko petroleju nopirkt. Ja viņš nopirktu vairāk petrolejas, tad viņam nebūtu naudas, par ko nopirkt tabaku. Nē, lai viņš labāk nepērk petroleju nemaz, lai viņš pērk tabaku. Ja tik Salimonomam ir tabaka, tad viņš visu ko zina un visu var pastāstīt – ko saka zirgi, kad tie sāk runāt, ko kapsētas malā gaida baltie velni, kā ar japāņu mironi Mandžūrijā dzēruši šņabi un ko Salimonomam teicis pats eņģelis Gabriēlis, kad Salimons reiz salis, salis un nenosalis; miris, miris un – nenomiris.

Arī Tanča logā jau spīd uguns. Viņš droši vien ir atnācis no linu kulstīšanas un ēd cieto, vasarā sasiето sieru, lielām mutēm maizi piekozdams. Un Boņam tik neganti un uz reizes sāk gribēties cietā, vasarā sietā un saulē klēts galā žāvētā siera, ka viņš, citādi nevarēdams glābties, sāk ēst sniegu.

Tā nav nekāda labā lieta – Bibuka mājās nav un nav uguns! Boņš skatās un skatās uz Bibuka logiem mīkrslē, un viņam sāk mesties stīvas acis no nekustīgās skatīšanās. Jau no vakardienas neviens no Bibuka mājām nav redzēts. Varbūt viņi kaut kur tālu aizbraukuši, varbūt

viņus lielajā mežā vilki apēduši, varbūt viņi visi slimi palikuši?

– Ū-ū! Boņuk, Boņuk... kur tu esi? – pa mijkrēslu no Boņa paša mājas skrien balss pret kalnu, un Boņš zina, ka tā ir māte, kas viņu jau sākusi meklēt.

– Es – te-ē! Kal-nā-ā! – Boņš atkliedz un pats dzird, kā ziemas vakars nones viņa atbalsi uz leju.

– Nesalsti ilgāk, – sauc māte, vārtu galā stāvēdama.
– Nāc lejā!

– Man ne-sa-a-alst! – atkliedz Boņš un pats patausta zoda galu. Tas gan pasācis tādu kaut ko – kā nez kāds mazais – laksta no lejas uz augšu un no augšas uz leju. Labi, ka māte neredz. Viņš nevar tā skriet no kalna lejā, nemaz nesagaidījis un neredzējis, vai Bibuka logos iedegsies ugunis.

– Vai tev nav bail? – sauc vēlreiz māte.

Boņš noskurinās. Pa sniegu visapkārt staigā tāda kā nagu čirkstēšana, tāda kā kāriņu purnu ošņāšana, meža kokos viņpus kalna notiek tāda kā nošņākšanās, tāda kā iegaudoššanās. Aukstums un maza tirpoņa Boņam sākas pie paša pakauša un kā no jumta atlūzusi lāsteka saldēdama noslid lejā pa muguru. Boņš ātri domās runā pats ar sevi: nē, tās nav bailes, tās nebija bailes, baiļu nemaz nav, arī vilku nav!

– Nē-ē-ē... B-ba-iļu... nav... Nav vis... – Boņš ar visu vēl neaizsalušo spēku cenšas iekliegt savā balsī drošsirdību, jo zina, ka tādā vakarā tālu skan un, ja Knibinu Pēteris vai Tancis dzirdētu, ka Boņš, jau saulei norietot, teiktu, ka viņam bailes, tie viņu izsmietu ārā ne vien no zābakiem, bet arī no biksēm.

Vēlreiz pagriezies pret Bibuka māju logu, Boņs pamana – tur ir spoža, laba gaisma logā. Nē, Bibuku nav vis nekādi vilki apēduši, viņa nav arī slima. Ar Bibuka loga gaismu liekas, ka būtu piespīdējusi visa piekalne un mežs aiz kalna. Vairs Boņam nesalst, nemaz ne. Vilku nagu čirkstēšanu sniegā vairs nemaz nedzird. Ko tie vilki var pret tādu labu uguni, kāda ir Bibuka logā! Nē, nevienā citā logā visā apkārtnē nav tik lielas, labas un siltas uguns šinī ziemas vakarā kā Bibuka logā.

Boņs iemetas ragavās, ar vienu kāju sizdams pret cieto sniegu aiz sevis, iestumj tās itin pamatīgi un laiž no kalna lejā.

Caur izkritušā priekšzoba starpu Boņs pūš biezu un skanīgu svilpienu, un viņam liekas, ka viņa visi pirkstgali cimdos svilpotu vēl skaļāk. Tādos cimdos kā šie pirksti nemaz nevar nesvilpot – tie ir sarkani cimdi kā uguns, ar baltu ieadītu zvaigzni katrā sauļā.

Un vai Bibuks, pagājušā svētdienā viņam dodama šos cimdos, kaut ko tādu jocīgu un labu neteica?

“Adīju un domāju – lai manam brūtgānam, Boņam, nesalst rokas visu ziemu.”

Pirms ieiešanas istabā Boņs vēl paskatās abu cimdu sauļās, kur tās baltās zvaigznītes. Tās pat caur tumsu var redzēt.

3

Boņs apstājas uz sliekšņa, un viņam nemaz negribas iet dziļāk istabā. Kā lai viņš to darītu, kad te, viņa paša mājās, viņam nodara tādu netaisnību? Te nemaz nevajag

acu, šo netaisnību var pat ar rokām sataustīt: netaisnība sēd pie galda, tai vienā rokā ir liela rika miežu plāceņa, otrā zaļi raiba māla krūzīte – pilna ar baltu pienu, un netaisnība ēd, labsajūtā acis grozīdama, un uz tādu cilvēku kā Boņs, kam sirds sāp ar pilnām tiesībām, tā netaisnība paskatās tikai ar tādu pusaci, it kā durvīs stāvētu tikai tukši Boņa zābaki, nevis pats pilnais Boņs.

– Sēsties pie galda un ēd reizē, – māte pamudina nikno durvīs stāvētāju. – Vai tu dzirdēji? Nestāvi durvīs, nesaldē istabu.

Ja mātei būtu kāda zināšana par visu šo lietu, tad viņa tā neteiktu vis.

Boņs aizcērt durvis un rūc ar vīra rūcienu:

– Negribu! Neiešu!

– Uz otru reizi, kamēr tēvs un vectēvs pārbrauc no meža, būs ilgi jāgaida. Kāpēc tu negribi? Izskaties tāds kā piepūtis.

Boņs skatās uz māti un domā: arī māte reizēm ir sieviete, tāpat kā visas citas, un tad ar viņu nekā nevar sarunāt. Citreiz māte nemaz nav sieviete, un tad ar viņu var sarunāt. Šoreiz viņa izskatās tā kā būtu sieviete un arī tā kā nebūtu sieviete.

Sāniskiem soļiem, arvien galdu novērodams, Boņs aiziet pie mātes un, pasniedzies pēc viņas zaļā galvas laka-
tiņa stūra, novelk viņas zodu zemāk un čukst:

– Es negribu, ka tur sēd Paulīne.

Māte paskatās Boņī: būs sagājuši lielajā.

– Viņa ir laba meitene, labs bērns, – tāpat čukstēdama, saka māte.

Par velti runāju, domā Boņs, arī tu, mām, šodien esi sieviete.

– Es viņu negribu.

– Kāpēc?

– Negribu, ka viņai dod ēst.

– Kas tad noticis? Vēl neilgi atpakaļ jūs tīri labi satikāt!

“Vai tad lai visu tūlīt grūž ārā, kas noticis?” padomā Boņs. Lieta ir skaidra ar to, ka tādai runātājai par Boņa šņaucamā aizsalšanu un par Bibuka nabu nevajag vis dot ēst.

– Viņa nemaz nemāk ēst, – Boņs arvien čukst, bet jau parāda ar pirkstu uz galdu. – Redzi, kā viņa ēd pienu zieņas laikā – pilnām mutēm un acis grozīdama!

– Tu sāk pļāpāt par daudz, – saka māte. – Paulīne ir laba meitene. Viņiem mājās visa kā ir pamazāk. Viena pati gov, un tā arī aiztrūkusi. Un kā viņa mācās skolā – labākā galva par visiem – par mūsu Justu, par Knibinu Pēteri, par visiem. Svētdien pie baznīcas es runājos ar skolotāju... Ej tik pie galda un ēd reizē. Tu vēl par mazu, lai visu ko zinātu. Tu pat nemāki iedomāties, kā tas ir, kad Paulīnei pa vasaru jāiet ganos pie svešiem, kaut arī tie būtu pašu kaimiņi. Ej un ēd.

Māte pastumj Boņi uz istabas vidu, un viņš turpat arī paliek. Tad nu pienākuši laiki – agrāk Paulīnes labo galvu slavēja tikai tie citi, tagad to sāk pat īstā Boņa māte. Atradusi ko runāt! Paulīne tāda, Paulīne šitāda. To gan māte neredz, ka tā labā Paulīne sēd viņam ar abiem ceļgaliem uz muguras. Vai labām meitenēm tā pieklājas grūst puikas sniegā uz mutes, ka vairs ne paelpot, un tad

vēl ar kājām kāpt virsū? Tas nu varbūt vēl nekas, jo citi to nepaguva redzēt.

Ka turpat pie galda savas izsalkušās mutes čāpstina arī Justs un Knibinu Pēteris, par to Boņam nav nekāda darišana. Pa reizei arī viņi ir Boņam iedūruši sirdī ar šādu vai tādu darišanu. Ar viņiem tas nav nekas, viņi ir puikas, puikām viss kas ir jādara. Boņs zina, ka tiem abiem viņš var atzēvelēt pretim tā, ka lai sniegā apveļas. Ja kaušies ar meitenēm, pasaule smiesies. Darīt gan viņas tev dara un saka šo un to. Domājat – sirds nesāp?

Pa to laiku ienāk Tancis, īstais un lielais Boņa draugs, nākošais pēc vectēva un Knibinu Pētera, un suņa Žika.

– Veseli, veseli jūsu mājās, – saka Tancis, apiedams un apskatīdamies visapkārt pa istabu. – Skatos, ka te notiek liela ēšana, liela strādāšana un liela domāšana.

Tad Tancis paiet istabas vidū pie Boņa un pakustina viņa plecu.

Ar Tanci vienmēr ir tāda lieta, ka viņš redz visu, visu ko pamana un visam cauri. Kad viņš ienāk, katreiz viss paliek gaišāks, siltāks un mierīgāks. Tā vien liekas, ka viņš savu sakāmo nemaz tāpat neteiktu kā tie citi. Runā gan viņš tieši tāpat, bet šī runāšana skan kā dziedāšana, un Boņs nekā nevar saprast, kā to tā Tancis var. Viss jau būtu ļoti labi Boņa draudzībā ar Tanci, tikai tā Malvīne maisās pa vidu. Viņa grib un grib, lai Tancis vairāk runātu ar viņu vien, un laikam tāpēc jau viņa Tanci sauc pa savam – Tanclavs. Arī Tancim patīk, to tā var redzēt, runāties un kaitēties ar Malvīni. Tur viņiem abiem savas jocīgas lietas. Reizēm viņi viens uz otru skatās tādām kā miegainām acīm. Ja nu viss ar abiem būtu labi, tad jau

būtu labi. Kas to devis – pie Malvīnes grib nākt un arī nāk reizēm garais Pēteris, tāds kā kāsis un kā slīmests. Tas Pēteris nepatīk Tancim, tāpēc viņš ir Boņa ienaidnieks. Tā nu visas tās lietas iet juku jukām.

Justs, Paulīne un Knibinu Pēteris ir jau paēduši. Viņi visi skaļi saka paldies, un tā Paulīne vēl nāk klāt un nobučo mātei roku.

– Paldies, Pāvulānu māt, – viņa klusi saka, un šinī brīdī Boņam tā kā sāk gribēties Paulīnei piedot viņas grēkus. Ne jau visus uzreiz, bet tā – pa drusciņai.

– Dievam, Dievam, bērniņ, – saka māte un noglāsta Paulīnei galvu. – Tā, Paulīt, šad un tad kopā ar puikām ieskrien, ejot no skolas. Mums piena būs pa visu ziemu.

Paulīne stāv tā kā nokaunējusies un pazemīga, mātes roku turēdama, un labām, lielām, zilām acīm skatās uz visiem. Viņa pasmaida pat Boņam. Boņa lūpas jau pašas no sevis sakustas atsmaidīt pretī, bet viņa prāta augšējā daļa sarauj viņa zodu, un viņš paliek, kā stāvējis.

– Es tagad iešu, – tāpat klusi saka Paulīne. – Ar labu nakti!

– Puikas! – nokomandē māte. – Jūs tie abi lielie, Just un Pēter, pavadiet Paulīni caur mežu, lai meitenei vienai caur tumsu nav jābaidās.

Justs un Pēteris – kā lielie kavalieri – paņem Paulīni vidū un arī Boņa suni Žiku līdzī, un tā viņi visi jautrā varzā kliegdami iziet no pagalma.

Boņš skaudīgi noskatās pa logu. Atkal viņi – tie lielie un viņš – tas mazais. Atkal.

Kad Boņš atgriežas ar seju pret istabu, Tancis taustās ar roku ap muti. Ko tādas reizes pie Tanča nozīmē, Boņš

zina: Tanča mutē taisās runāšana par viņu, par Boņi. Kad Tancis runā par kādiem citiem, viņš nekad savu muti tā iepriekš neaptausta.

– Boņ, tā vien izskatās, ka tev var iznākt precēt Domcānu Paulīni. Viņa taisās par vedekli tavai mātei. Vai tu redzēji, cik glauni viņa bučoja mātei roku? Tas nav bez nekā.

– Nemaz nebūtu slikta vedekla, – atsmej māte.

Boņ klusē. Lai viņi te nedomā man iestāstīt! Ja kāds cits tādas lietas sāktu runāt, Boņam varētu aptecēties sirds, bet, ja kaut ko tā pasāk Tancis, par to Boņs neiztaisa nekā daudz.

– Boņam ir cita, – māte pamet ar galvu Tancim, un tanī pašā laikā Boņs pamana, ka māte piemiedz vienu un otru aci. Tas Boņam nemaz nepatīk. Nedomā vis, mām, to teikt pa jokam, ko tu saki. Nedomā gan.

Pēc brīža māte turpina:

– Tā jau ada un nes Boņam cimdus – un tā.

– Ā-ā-ā!... – Tancis izstiepj kaklu un novelk. – Tā jau es domāju, tā jau es manīju. Nu es zinu, kura tā.

Labi, labi, draugs Tanci. Pastaipi vien savu kaklu, pabrīnies. Tu saki, ka tu to zini tagad? Tad ir labi, ir labi. Labi, ka jūs visi to zināt, un jums būs zināt.

Šo lietu izdomājis, Boņs paslej plecus krietni vien augstāk.

Ar balta āra gaisa klēpi pa durvīm gāžas istabā visas trīs lielās meitas – Anna, Zuze un Malvīne. Savus vakara darbus ar govju, aitu, cūku un vistu barošanu viņas ir jau paveikušas, un tagad visas kā viena nāk ar runāšanu Tancim virsū. Boņam ir tā ap sirdi, ka viņš varētu tām

visām uzkliegt itin bargi par tādu drauga Tanča atņemšanu, bet ir jākož mēlē, neko nevar darīt. Viņas visas trīs ir Boņa tēva māšas, un māte reizēm liek vēl viņas visas saukt par nez kādām tur tantēm un krustmātēm. Malvīnei nemaz nepatīk Boņa tantošana, jo viņu – kā pašu jaunāko – tāda Boņa runāšana ļaužu acīs padarot vecu.

Boņš dzird, ka pagalmā sāk dziedoši čirkstēt ragavu slieces un sprauslot zirgi. Vectēvs un tēvs no meža mājās. Viņam gribas iedurt arī Malvīnei par Tanča atņemšanu.

– Tante Malvīne, vai tu dzirdi, ka pagalmā jau mežinieki iebrauc? – Boņš iekliekzas tādā balsī, ka to varētu pat mirušie dzirdēt, un izmetas ārā.

– Vectēv, vectēv, vai tu lāča maizi atvedi? – viņš sauc pagalmā.

Vectēvs ieiet loga gaismā, un Boņš redz viņa apsar-
mojušo ūsu kustēšanos. Arī pats vectēvs ir tik kustīgs un dancīgs, taisni kā jauns kāzās gājējs: sit zābaku pie zābaka, vienu cimdoto roku pret otru un reizēm pat palecas uz augšu. Boņš stāv un var pabrīnēties, kur var vectēvam kaulos rasties tik daudz priecīgas niezēšanas? Varbūt tā ir salšana? – beidzot Boņam ienāk prātā. Tomēr tā kā nevarētu vis būt, ka vectēvs saltu. Viņš nav nekāds nieka vīrs. Vectēvs ir vectēvs, un tādu divu vectēvu nav visā pasaulē. Redzi, kāds viņš tur ir, kā milzis – brūnā, īsto aitu ādu kažokā, kuram visa vilna uz iekšu. Vidū viņš pāržņaugts tievāks ar jostu, kurai visas Dieva krāsas, tāpat kā varavīksnei vasaras mākoņos. Un cepure viņam ap visu galvu un pāri ausīm, balta un sprogaina kā auna mugura. Tā vien liekas, ka ārā no cepures un kažoka ir palikusi tikai vectēva piere un ūsas. Vectēva

ūsas sāk atkal kustēties. No šīs kustēšanās vienmēr ir izkustējies ārā kaut kas tāds, kas Boņam patīk.

– Šodien laimējās. Satiku lāci. Saku – kā tev iet, lāci? Šis saka, kas vainas, labi. Tad šis prasa – un kā iet manam draugam Boņam? Es saku – nekas, jau sāk mācīties bie-zajā grāmatā. Tad labi, saka lācis un noglāsta ūsas. Aiz-nes Boņam arī šodien tādu gabaliņu. Gribējās jau, gribē-jās arī pašam, šis saka, bet es padomāju par Boņi, – savu runāšanu par lāci pabeidzis, vectēvs ilgi, ilgi meklējas pa kažoka azoti virs jostas un beidzot izvelk maizes gabalu Boņa dūres lielumā.

– Paldies, – saka Boņs un tūdaļ iecērt zobus maizes gabalā visā dziļumā, un jūt, ka tas ir pavisam vēss. Un šī maize garšo kā neviena cita, jo šī ir īsta meža maize, lāča cepta.

Iegājis loga gaismā, Boņs redz, ka arī šī maize ir tāda pati brūna – kā mātes cepta. Viņam jau ilgi ir aizdomas, ka te tiek taisīts kaut kāds viltīgs joks ar visu to maizes notikšanu, bet Boņs tādas savas ļaunās domas, kas viņā radušās par lāča maizi un vectēvu, aizstumj projām pats ar savu roku. Ir tomēr labāk tā, ka tāds lācis ir tanī dzi-ļajā mežā, kas gandrīz katru dienu Boņam sūta maizi, un katru dienu arī vēsts Boņam no lāča ir citāda.

Kad arī vectēvs vēlreiz ieiet loga gaismā, Boņs pamana, ka viņa balto ūsu galā karājas iesalusi ledus lāse un tā pavizuļo pret gaismu. Boņs pasniedzas un satver šo vizu-ļaino lāsi pirkstos, un paplēš vectēva ūsas.

– Kas tas tev tāds?

– Neplēs! Tas lai paliek manās ūsās. Redzi, tā ir meža pārle. To man iedeva vāvere.